

alapvető különbségek vannak. Az első az, hogy a beteg végig hangsúlyozza, hogy a gyógyszer hatásának tulajdonítja az átéléteket. A fényesség csak fizikai jelenség volt, egyáltalán nem személyes, szeretetről, kommunikációról szó sem volt. Nem lép ki a testéből, nem lát olyan dolgokat a testével kapcsolatban, amit másképp nem lehetne megmagyarázni. És főleg ilyen esetben nem hat ki az élmény az alany későbbi életére. A másik, még kézenfekvőbb válasz az, hogy nem minden esetben kapott a beteg érzéstelenítőt, vagy bármilyen más gyógyszer-t. Hiszen voltak balesetek áldozatai, vízbefulladások is, akik még első segélyben sem részesültek, amikor ezeket a jelenségeket látták.

Vannak, akik neuro-patologikus tünetekkel akarják a leírt jelenségeket megmagyarázni. Így például az autoszkopikus hallucinációk erős hasonlóságot mutatnak fel az itt leírt jelenségekkel. Mégis, vannak különbségek. Nincs a tünetek között a testből való kilépés jelensége, nincs meg az emocionális értelmezés. Egyébként a kérdezett alanyok kimutathatóan teljesen egészséges idegzetű egyének, és egyetlen esetben volt szó idegi károsodásról a klinikai halál következtében, ez is egy kisebb izomcsoport részleges bénulása volt.

Végül a pszichológiai ellenérv azt hozza fel, hogy az úgynevezett „izolációs” jelenség hasonló következményeket mutat fel. Napjainkban számos kísérletet végeznek arra nézve, hogy milyen hatással van az ingerszegénység az emberre. Az eredmény gyakran hallucinációk keletkezése. A régi korok embere is ismerte a magány hatását. Középkori misztikusok és pogány vallásalapítók a pusztába vonultak, hogy lelkük mélységeibe behatolhassanak. Itt elég rámutatni, hogy nem izolációs jelenségről van szó, bár természetesen tény, hogy ezek, valamint a különböző kábítószeresek ugyancsak módot nyújtanak arra, hogy a tudat új rétegeibe léphessünk be.

A szerző végezetül, igen óvatosan, levonja a maga konklúzióit. Nem kívánja kutatása eredményeit semmiféle tan hirdetésére felhasználni. Csupán annyit jegyez meg, hogy ezek azt bizonyítják, hogy minden tekintetben fontos következményekkel jár, ha arra nézve kapunk adatokat, hogy a lélek, vagy szellem a testtől függetlenül is létezhet, és külön világa van. Moody tárgyilagos, lelkiismeretes krónikás csupán, aki olyan súlyosnak, olyan óriási jelentőségűnek látja az általa összegyűjtött anyagot, hogy szentségtörésnek érezné, hogy ahhoz bármit is hozzátégyen. Így adjuk közre mi is ezt az ismertetést, ami valóban magáért beszél, és pedig mindenkihez, közvetlenül. A következtetéseket mindenkinek magának kell levonni.

SAAD BÉLA riportja

EMLÉKEZÉS CZAPIK GYULÁRA

II.

Riporter: Akik közelebről ismerték Czapik Gyulát, s a felszabadulás utáni években alkalmuk volt találkozni vele, azok tudták, milyen okos és milyen nyugtalan segíteni akarás él benne, látván egyháza helyzetét. Ez a segíteni akarás adta neki az ötletet, hogy az esedékes „ad limina” látogatásra Rómába menjen, útlevelet is kapott, talán azért, mert az akkori illetékesek tudták, hogy apostoli vizitátor kiküldését akarja elérni a Szentzséknél. Római tárgyalásainak hiteles tanúja Tomek Vince, a világ piaristáinak akkori generálisa (most már, 21 évi generáliskodás után, nyugdíjban van). Nála a rend római generalátusán szállt meg Czapik Gyula, kísérője, Esty Miklós világi pápai kamarás társaságában. 1948. szeptember 21-én érkezett Rómába, ahol két hetet töltött. Megjegyzem, hogy előzőleg, az iskolák államosítása után, a vatikáni államtitkárság tudtával Tomek Vince is járt Magyarországon, és pedig 1948. július 25-től augusztus 16-ig. Czapik Gyula akkori tárgyalásairól s annak körülményeiről Tomek Vince részletes tájékoztatást bocsátott rendelkezésemre, amelyet 1976. július 30-án írt le Rómában, s amelyből az alábbiakban adom a Czapik-tárgyalásokról szóló részt:

„Czapik érsek úrnak itteni tárgyalásai — szokott módon — a legnagyobb titoktartás mellett folytak le. Amit én róluk tőle tudok, az itt következik:

Ő itt rengeteget tárgyalt XII. Pius ismert tanácsadójával, Leiber S. I. atyával, az államtitkárság vezetőivel és magával a pápával. Többször találkozott Velits akkori magyar követtel (egyszer az én kíséretemben is). Itt szerkesztette meg a „*visitatio ad limina*” alkalmával szokásos relációját is. Pontos informált tanácskozásainak eredményéről. Eszerint a Szentszék elhatározta, hogy Angelo Rotta volt nuncius személyében apostoli vizitátort küld Magyarországra a helyzet tanulmányozására. Angelo Rottának ideiglenes budapesti elhelyezkedéséről is tájékoztatott, sőt annak elrendezéséről október 10-i kártyájával értesített is.

Czapik érsek úr távozása után nemsokára felkeresett Rotta volt nuncius úr, akivel távolléte miatt az említett nem tudott beszélni. Rotta úr az államtitkárság utasítása szerint Velits útján magyar vízumot kért, tőlem pedig kért és kapott információt a magyar pénz megszerzésére, én pedig informáltam őt az ideiglenes elhelyezkedést illetően.

Nekem november 22-én egy hadihajóval Spanyolországba kellett utaznom a rendalapító Kalasanzi Szent József ereklyéivel. Közvetlenül elutazásom előtt felkeresett Velits követ úr azzal a hírrel, hogy a volt nuncius vízum-kérésére jó idő óta nem kap választ. Erre én azt tanácsoltam neki, hogy repüljön haza és személyesen kérje a vízumot.

Hogy távollétem alatt mi történt, azt nem tudom. 1949. január 20-i hazatérésem után azonban látnom kellett, hogy Velits már nem követ, s az egész akció hajótörést szenvedett.”

Riporter: Czapik Gyula 1951—56 között volt a magyar püspöki kar elnöke, abban az időszakban, amelyet a „személyi kultusz éveinek” szokás nevezni. Még nem írták meg ennek a történelmi szakasznak átfogó és hiteles történetét, de már jelennek meg művek, amelyek igazságos, tárgyias jellemzést adnak ezeknek az éveknek néhány jelenségéről. Ilyen Tapolczai Jenőnek „Egy elnök naplója” című könyve, amelynek beharangozója a Népszabadság 1977. január 8-i számában jelent meg.

Íme a Népszabadság cikke:

„A decemberben elhunyt dr. Tapolczai Jenőnek, a dunaújvárosi, majd a Fejér megyei tanács elnökének naplóját, amelyet nyugdíjba vonulása után írt, a közeljövőben jelenteti meg a Kossuth Könyvkiadó. A kötethez — amely az országosan ismert, népszerű, munkából lett kommunista közéleti vezető és politikus visszapillantását tartalmazza élete munkájára és harcos közszereplésének színes epizódjaira — Apró Antal írt méltató előszót. Alább néhány részletet közlünk dr. Tapolczai Jenő posztumusz naplójából.

... Belügyminisztériumi tevékenységem viszonylag rövid ideig tartott, ezért csak egy érdekes, számomra izgalmas epizódról kívánok megemlékezni. (Tapolczai Jenő a felszabadulás után közvetlenül vezető állami funkciókat töltött be: volt Kispest polgármestere, a Fővárosi Vízművek vezérigazgatója, az OTSB elnökhelyettese. — A Népszabadság szerk.) Odakevülésem után, 1952 őszén kezdődtek az 1953-as választások előkészületei. A munka technikai részének megszervezése, lebonyolítása osztályomra hárult, majd egy operatív választási bizottság alakult, melynek elnöke lettem. Minthogy a tanácsok felső irányítása ekkor még a Belügyminisztériumhoz tartozott, feladatom volt a megyékből beérkezett tanácsjelentések alapján naponta információs jelentést készíteni a párt és a kormány vezetői számára.

Javasoltam, hogy az információ megbízhatósága érdekében állítsanak fel egy választási ellenőrzési csoportot. A csoport létrejött. Észrevettem azonban, hogy ellenőreim az egyes megyékétől eltérő jelentést tesznek. Úgy döntöttem, hogy ezt jelezni fogom a küldendő információban. Ebből támadt a vihar.

Egyik jelentésemben megírtam, hogy a választási előkészületek mindenütt rendben és lelkesen folynak, s amint a megyei jelentések írják, a hangulat kitűnő. Majd így folytattam: »Nem lenne azonban teljes kép, ha nem említeném meg, hogy a kiküldött ellenőrök jelzése szerint rontják a közhangulatot a helyenként fellépő súlyos közellátási nehézségek s azok a zaklatások, amelyeknek a kuláklistán szereplő gazdálkodók nap mint nap ki vannak téve.«.

Ma már tudjuk — a Magyar Szocialista Munkáspárt levonta ennek az időszaknak a tanulságait —, hogy a zaklatások és egyéb törvénysértések nagy politikai károkat okoztak, sokat ártottak a Magyar Dolgozók Pártja tömegkapcsolatainak. Sok év munkájába tellett, míg a szektás, dogmatikus szemlélet okozta hibák maradványait is sikerült kiiktatnunk az államigazgatás munkájából. De amikor én ezt a jelzést megírtam, ez az idő még messze volt.

Feletteseim, valószínűleg olvasatlanul, aláírták a jelentésemet, amelyet továbbítottak az illetékesek kezeihez. A legfelsőbb helyen felfigyeltek erre az akkoriban legalábbis szokatlan értékelésre, és a benne foglaltak kivizsgálását követelték. Miniszterem, akit akkoriban neveztek ki a Minisztertanács elnökhelyettesévé, kora reggel a parlamentbe hivatott, és meglehetősen ingerülten azzal vádolt, hogy rémhírterjesztő vagyok. Közölte velem: az állítólagos törvénysértések ügyében az ÁVH folytatja le a vizsgálatot. Készüljek fel arra — mondta végül —, hogy amennyiben valótlan jelentettem, egy időre elbúcsúzhatok a családomtól.

Támolyogva mentem vissza hivatalomba. Nyomban kerestetem ellenőreimet, akikről az információkat kaptam. Csak akkor nyugodtam meg valamennyire, amikor kiderült, hogy jelentésemben nagyon enyhén fogalmaztam, mert mindazok, amiket az információ tartalmazott, több helyen is valósnak bizonyultak.

Az anyagi érdekltség elvének megsértése a mezőgazdaságban, a mesterségesen élezett osztályharc, a kötelező terménybeadás, ami végképp elszegényítette a parasztságot, azokat állította szembe velünk, akik nem sokkal korábban a barátaink voltak. Mind gyakoribbá váltak a zaklatások, ez a körülmény ugyancsak erősen kihatott a közhangulatra. Egész pályámon kötelességemnek tartottam, hogy jelentéseimben ne a feletteseim óhaját, vágyálmait foglaljam szavakba, hanem a tényleges, a valós helyzetet. Meggyőződésem ugyanis, hogy a hivatali szervilizmus csak árt közös ügyeinknek, a félrevezetés, a rózsaszínű ködképek festése legfeljebb a személyes karriernek használ, annak se mindig.”

Riporter: A súlyosan beteg Félegyházy József, a Hittudományi Akadémia professzora, a Szent István Társulat volt alelnöke, írásban bocsátotta rendelkezésemre alábbi tanúvallomását:

Félegyházy József: Czapik Gyula volt egri érsekkel való kapcsolatom visszanyúlik arra az időre, amikor ő az Egyházi Lapok-at szerkesztette s cikkeimet lapjában megjelentette. E kapcsolatunk adhatta neki a gondolatot, hogy mint a Hittudományi Akadémián az egyháztörténet akkori magántanára Budapestre jöjjenek, a Központi Szeminárium prefektusa és a Pálos-könyvtár felügyelő-könyvtárosaként.

Munkahelyem elfoglalása utáni első személyes találkozásunkkor, 1954-ben, azt is jelezte, hogy a Szent István Társulatban is szerepet szánna nekem, az akkor már betegeskedő alelnök, dr. Zsigovits Béla pápai prelátus mellett, hogy annak nyugalomba vonulásakor, amennyiben az arra illetékes társulati közgyűlés megválaszt, átvegyem örökét. (Zsigovits Béla már a következő, 1955-ös évben elhunyt.) Kiemelte az érsek úr, hogy a három országos jellegű katolikus intézménynél: Hittudományi Akadémia, Központi Szeminárium és Szent István Társulathoz szerepet kapván, az az ő célja, hogy munkaköröimből azt az irányvonalat kövessék, amelyet ő képvisel a magyar egyházpolitikában. Mert — mondotta — csak megfelelő munkatársakkal tudja eredményesen ellátni feladatát.

A Szent István Társulattal kapcsolatban kifejezte azt a kívánságát is, hogy mivel az ő teljes bizalmát bírja Esty Miklós, delegált adminisztrátor s egyben kitűnő diplomata érzékkel is rendelkezik, a Társulat ügyvitelében a kezdeményezést engedjem át neki s vele együtt dolgozva óvjuk a Társulat létét és vigyük előbbre fejlesztését. Ezt az intelmet követve nem törekedtem olyan aktívabb szerepre, aminőt tisztásem lehetővé tett volna.

E beszélgetésünk alkalmával emlékezett meg (hangfogóval ugyan) az egyházpolitikai tárgyalásokat folytató ún. paritásos bizottságban vitt szerepéről. E közléseiben kibontakozott előttem, hogy gyorsan kapcsoló intellektusával, a realitásokat számba vevő látásmódjával s tárgyaló készségével ő volt a bizottság egyházi részlegének az esze, dinamikája. Amikor egy alkalommal Rákosi Mátyás ezt a megjegyzést adressálta az egyházi bizottság felé: „A püspök urak olyan vonattal tárgyalgatnak itt velünk, mintha arra számítanának, hogy a politikai helyzet rövidesen megváltozik” —, Czapik azonnal így felelt: „Azt hiszi a miniszterelnökhelyettes úr, ha mi erre számítanánk, itt ülnénk és tárgyalnánk?”

Amikor a Szent István Társulat nyomdai vállalatát, a Stephaneum nyomdát államosították, maga a Szent István Társulat sem kerülte volna el a többi egyesület sorsát, ha Czapik érsek fel nem hívja a figyelmet, hogy ez esetben a marxista magyar állam valamelyik kiadványvállalatának kellene kiadnia a nagyszámú magyar katolikusok számára a hittan- és imakönyveket, liturgikus és egyéb egyházi kiadványokat. Ez az érvelés hatott, életben maradt a Szent István Társulat, mint a katolikus könyvkiadás szerve.

Ezen első, részletesebb megbeszélést tartalmazó találkozásunk után, a haláláig eltelt közel két esztendő alatt érintkezéseink nem sűrűek és inkább rutinjellegűek voltak, a Társulatra és a Szemináriumra vonatkoztak.

A felelősségteljes munka gyorsan felőrölte életerejét. 1956 tavaszán a Széher úti kórházba került. Néhányszor meglátogattam őt. Egyik alkalommal közöltem vele, hogy betegsége óta a budapesti Központi Szeminárium több mint száz papnövendékének naponként száll érte közös imája az Egek Urához a reggeli szentmise alkalmával. Ez láthatóan meghatotta. (Aránylag rideg természetűnek ismerték.) Kérte, közvetítem ezért köszönetét az ifjú levitáknak és ama üzenetét, hogy jól készüljenek föl majdani papi hivatásuk méltó betöltésére.

Újabb látogatásomkor, amikor a kórházi kivizsgálások már nyilvánvalóvá tettek, hogy műtetre van szükség, szóba hozta a rá váró operációt, amely — szerinte — élete végét jelenti. Erre szuggerálni próbáltam, hogy számosak ma már a hasonló műtétek s eredményesen végződnek. Túrelmesen (enyhe mosoly kísérelében) végighallgatta rögtönzött, itt-ott persze akadozó, de biztatásnak szánt szavaimat, aztán a következőket mondta: „Nézze, amióta az eszemet tudom, mindig érdekelték, bújtam az orvosi könyveket. Végére jártam mostani bajomnak is. Észnél vagyok, biztosan tudom, hogy az én szervezetem nem bírja ki ezt a műtétet.”

A kórházi ápolását végző nővértől hallottam, hogy nemcsak nyugodtan készült a műtetre s a halálra, hanem annak inkább eléje akart menni, mint elkerülni. A bátor szavú nővér figyelmeztette is: „Tudja-e, érsek úr, hogy a gyógyuláshoz nemcsak az orvosok tudása és ügyessége szükséges, hanem a beteg erős meggyógyulni akarása is, mint fontos lélektani tényező?” Mire az érsek válasza: „De én épp ezt nem akarom! Elfáradtam már, szívesen meghalok!”

Riporter: „Teljes tisztelettel és engedelmességgel kell lennünk Szent Péter utóda iránt” — hirdette mindenkor híveinek. S erre maga adott példát. Az egyházipolitikailag vésteljes 1949-es évnek egyik körlevelében írja: „Legyetek rendíthetetlenek katolikus hitetekben és ragaszkodástokban az Anyaszentegyházhoz és Krisztus földi helytartójához. Ugyanúgy legyetek a magyar hazának hűséges fiai, a közjó készséges előmozdítói, szorgalmas építői.”

A 80-ik születésnapját ünneplő (1956. március 2.) XII. Pius pápát a magyar katolikus egyház nevében köszönti, amire a Szentatya államtitkára, Dell'Acqua bíboros útján atyai hangon válaszol: „A Szentatya különös öröme szolgált az a tiszteletteljes távirat, amelyben születésnapja alkalmából a kedvelt Magyarország püspökeinek, papjainak és híveinek nevében is legjobb kívánságaidat fejezted ki.”

A beteg érsek még 1956 márciusában is, az akkori országos csapáson sajnálkozva, körlevelében sürgetően hívja fel papjait és híveit, hogy a felebaráti szeretet nevében siessenek az árvízkárosultak megsegítésére. Elrendeli, hogy a közeli virágvasárnapon a szószékéről hirdessék ki az e célra vonatkozó gyűjtést, minél bőkezűbb adakozásra, buzdítva híveiket. De a halál angyala ekkor már ott suhogtatta fölötte sötét szárnyait.

*

Riporter: A helyzetet jól ismerő egyházi körből kaptam a következő tájékoztatást:

A 34/1950. sz. törvényerejű rendelet megjelenése után ugyanis, mely a szerzetesrendek működési engedélyét megvonta, legfőbb feladat volt az idős és beteg szerzetesekről való gondoskodás és a munkaképesek munkába állítása. Dr. Czapik Gyula egi érsek szorgalmazta, hogy az idősek és betegek részére szociális otthonokat állítsanak fel, melyek állami ellátmányt kapjanak. 500—600 nővér és 100—150 férfi szerzetes elhelyezéséről volt szó, akik egészségi állapotuk miatt segít-

ségre, gondozásra, ápolásra szorultak. Ilyen otthonok létesültek folyamatosan, ahogy a szükség egyre inkább kívánta. Emellett létesültek egyházi fenntartású otthonok is. Mindkét fenntartású otthonok ma is működnek.

A munkaképes szerzetesek munkát vállaltak plébániákon, egyházközségekben, üzemekben, gyárakban, stb., a legkülönbözőbb munkahelyeken.

A Solidaritas Háziipari Szövetkezet létesítését, ahol számos nővért lehetett foglalkoztatni, Czapik érsek azonnal megértette, magáévá tette és a kormányzattól kieszközölte beindulását.

A Solidaritas Háziipari Szövetkezet nagyüzemmé fejlődött országos viszonylatban és számos műhellyel rendelkezett (kesztyűrészleg, egyházi ruha részleg, gyermekruha-, kötőrészleg, stb.). Nagyon szép, minőségi munkát végeztek. Termékeikkel külföldi piacokon is elismerést szereztek.

Czapik érsek kitartóan fáradozott azon, hogy felszentelt szerzetes papokat egyházmegyei szolgálatba vehessenek át, és ezzel papi működésre engedélyt kapjanak.

Világi idős papokra is volt gondja. Először a hódmezővásárhelyi plébánián alakult hétszemélyes Papi Otthon, majd mikor Székesfehérvárról visszaszerezte a katonaság használatában levő szeminárium épületét, ide költözött a hódmezővásárhelyi otthon, amely ma már mint Országos Papi Otthon működik, 54 idős, beteg pap számára korszerűen berendezve.

Szorgalmazta a Hévízen és Mátrászentimrén levő üdülők felújítását és korszerűsítését.

Czapik érseknek köszönhető az is, hogy a Széher úti kórház államosítása után továbbra is biztosított igénybevételi lehetőséget a papság számára.

Czapik érsek törekény testű, de határozott egyéniség volt. Munkatársait megbecsülte. Szívesen vette mások tájékoztatását. Aki hozzá fordult, meghallgatta.

Nem voltak előítéletei. Tárnyilagos tudott lenni a legkényesebb ügyek tárgyalásánál is. Szívósan védte álláspontját a lehetőségek korlátai között. — Nem nyugodott addig, míg valamely ügyet be nem fejezett. Előfordult, hogy autóval ment Budapestről Egerbe, ahol már üzenet várta. Azonnal fordult vissza, mert fontos üggyről volt szó. — Amikor úgy érezte, hogy valamit nem sikerült elérnie, bántotta, de számtalan esetben visszatért a problémára és kitartását nemegyszer siker koronázta.

Tiszteletet keltett puritánsága, nagy tudása, tájékozottsága és helytállása a legnehezebb időkben is.

Riporter: Gyöngyöspatán, ahol Takács József dr. tíz éve plébánoskodik, olyan öreg templom fogad, amelyet — így, ahogy most áll, a rárakott rétegekből kifejtve, a rárakódott stílusrontó portól megtisztítva — joggal lehet „szent ékszer”-nek nevezni. A műemlékvédő'em eddig hét-nyolc milliót költött erre a történelmi gyönyörűsége, amelyből hiányzik még a megújításra elvitt jesszefa, az oltári-szentség ősi őrző helye, de ott függ már eredeti módon a keresztfa a szent testtel, átfogván karjaival a világ szenvedéseit, itt pedig tartóköteleivel összeköti e templom sokévszázados falait. A II. Vatikáni Zsinat utasításai szellemében itt nem kellett megcsináltatni a szembe miséző oltárt, csak körülnézni a kriptaraktárban, ott volt az az évszázados kőasztallap, csak repedéseit kellett kijavítani, s megőrzött, ősök által állványalappal megjelölt helyére állítani. A templom román és gót íveit az eredeti szerint újrafestett téglavörös, sárga és zöld mezők díszítik, s olyan földbe ereszti a'apjait, amely már Szent István korában régtől fogva keresztény, katolikus templomot őrzött — és pedig magyar híveknek. A VI-ik vagy VII-ik században. Ez volt az első honfoglalás hullámanak lerakódása? Magának ennek a templomnak a sokszögű, zömök hatású, magas tornya Nagy Lajos idejében épült. Két kapuját Mátyás király építtette az e tájon aratott győzelme hadizsákmányából. Magának a falunak a neve a híres vezetes lovas Pata nemzetségtől való, népének pedig, amely megőrizte ősiségét, az a feljegyzett legnevezetesebb tette, hogy a török időkben nem voltak restek elkutyagolni Isztambulig, mert a hatvani bég megsértette azt a kiváltságukat, hogy ők „szultáni falu”, s a bég nem adóztathatja, sarcoltathatja őket. Ennek a népnek a mai papja Takács József, akitől elsősorban életrajzot kérek, hogy lássuk, mikor találkozott életútja Czapik Gyuláéval.

Takács József: Szuhogyban születtem, Borsod megyében, a mai Rudabánya mellett, az egri érsekség területén. 1931-ben Rómába kerültem, a Gregoriána

egyetemen tanultam, ott szenteltek pappá és ott is doktoráltam. Hazakerülvén, előbb Ozdon lettem káplán, majd Egerben szemináriumi spirituális, aztán biblikus, majd dogmatikus tanár. Amikor 1943-ban Czapik Gyula lett az érsek, saját kérelmemre kinevezett plébánosnak Bátorba. Édesanyám ugyanis meghalt, édesapám már régebben, s két menyasszony húgomról férjhezmenésükig nekem illett és kellett gondoskodnom. Családi kötelességemnek eleget tudtam tenni, Czapik érsek azután kinevezett Törökzentmiklósrá plébánosnak — ami kitüntetésszámba ment, majd egyetemi tanár lettem, még a tudományegyetem hittudományi karán, aztán a Hittudományi Akadémia megalakulásával és önállósulásával ott lettem a dogmatika professzora. 1956-ban, Czapik halála után Kácsra kerültem plébánosnak, 1960-ban Kiszána, 62-ben Visonta következett, azután 1965-ben Gyöngyöspata Íme, Czapik Gyuláról kellene szólnom s magamról beszélek. S ha folytatom, elkerülhetetlenül magamról szólok, mikor Czapikról beszélek. Például az érsek többször kijelentette, s ezt mindig huncutkás mosollyal kísérte: „Látja Józsi, magának meg merem ezt mondani, mert tudom, azért nem lesz szemtelen velem szemben.”

Riporter: Bocsánat, hogy közbeszólók. Ez nem szerénytelenség. Csak személyes élmény elmondásával lehet kibontani a főpapi talárból az embert, a nagy embert, aki ő volt.

Takács József: Két körülmény feszélyez. Éspedig: Amit mindenki tud róla, vagy sokan tudnak, miért adjam elő pont én, amikor erre hivatottabbakat tudok...

Riporter: — csak hogy én nem tudom megtalálni őket, vagy szóra bírni...

Takács József: ... amit magam tudok, az valóban rám tartoznék, csak hogy ondicséret vagy indiszkréción kívül aligha mondhatom el azt, ami a saját élményem. Jóllehet érezném ennek szükségességét, mert nagyon is egyoldalú, sőt elferdített az a kép, amely Czapik érsekről a köztudatban kialakult.

Riporter: Éppen ez az ... Személy szerint nagyon hálás vagyok Czapik Gyulának, mint plébános úr is ... Magam sem vállalkozom indiszkrécióra, nem is kérek ilyesmit ... A történelmi távlat talán még nem elegendő ehhez... Arra azonban megérett az idő, hogy azok, akik hálásak neki, összefogjanak, hogy halála után 20 évvel tényekből, dokumentumokból, tanúvallomásokból, a valóságnak és az igazságnak az eddiginél megfelelőbb emlékkép rajzolódjék meg róla... Ehhez a hálásaknak kötelességük hozzájárulni, azoknak, akik szívből és észből szerették és tisztelték őt, akik bármilyen csekélynek látszó, de jellemző és beszédes, más számára is érthető adatot tudnak róla... Az öndicséréssel legfeljebb a hálátlanok fognak vádaskodni...

Takács József: Hát legyen! Nem vállalkozhatom átfogó jellemzésre, de egy s más így készületlenül is eszembe jut róla... Például az, hogy alázatos volt... Intellektuálisan alázatos... Aztán, hogy szeretett hivatól apró ajándékokat kapni, erre még módjával ösztökölte is őket... Nagyon tudott örülni ezeknek az ajándékoknak, pedig nem volt fősvény, sem zsupori, s annak ellenére, hogy megnézte a garast, jó célra, jó ügyre szívesen, talán erején felül is adott... Azt hiszem, a szeretet megnyilvánulását kívánta. Abban a nehéz öt évben, amikor a püspöki kar elnöki tiszte az ő törekeny vállára nehezedett, alkalma volt megalázkodni, s arra is, hogy kérjen, de egyiket sem magáért tette, hanem az ügyért, amelyet szolgált, s főpaptársáért is, ha rászorult... Papjait nagyon szerette, az okosság erényére, a valóság felismerésére, türelemre, e'örelátásra biztatta őket... A türelemből maga is példát adott betegségei alatt, különösen azután, hogy a halálos kór kirobbant testében... Mindig nagyon jó volt hozzám... nagyon megbecsült, talán túlzottan is. Véleményemre, amelyet kikért, sokat adott. Nem emlékszem javaslatra, tőlem kért tanácsra, amelyet elutasított volna. Nagy bizalommal volt irántam, sok bizalmas közléssel tüntetett ki, talán azt is mondhatom — terhelt meg, de szívesen vállaltam, ha ő ezáltal megkönnyebbült... Ilyen bizalmas közlések alkalmával hármas megkülönböztetést tett: 1. „Ezt csak azért mondom, hogy tudjon róla.” 2. „Hogy tudja, miért teszem, amit teszek.” 3. „Hogy tudja, magának mit kell mondania vagy tennie ebben a kérdésben saját belátása szerint és saját felelősségére.”

Riporter: Nem volt egyszerű dolog ekkora anyag összeszedése. Voltak a tanúvallomásra felkértek között, akik kerek visszautasításban részesítettek. Voltak persze készségesek is. Voltak vonakodók, akik az első levelemre nem is válaszoltak, esetleg a másodikra. Volt, aki erre sem válaszolt. Volt, aki csak előszóban óhajtott nyilatkozni, ami nagyon is jó volt, de volt, aki előszóban is csak bi-

zalmasan, nem közlésre, „csak nekem” árulta el, amit tudott. Az alábbi tájékoztatáshoz bizalmasan jutottam, de közlési tilalom nélkül. Aki elmondta nem volt szem- és fültánúja az eseménynek, de első kézből hallotta:

Izgatottan várták udvari papjai az érseket, mert tudták, hogy a húsvéti körmenetek ügyében régóta folyó tárgyalásai döntő szakaszba érkeztek. Az érseki palota kapuja alatt állt meg a kocsi, az érsek kiszállt, fejbólintással köszöntötte papjait, s kérdést sem várva, ennyit mondott: „Azt mondta Rákosi, viheti érsek úr a körmeneteket, úgysem lesz rájuk szükségük húsz évnél tovább.”

A húsvéti feltámadási körmenetek állami rendje azóta is, lényegében a Czapik által kimunkált szabályok szerint alakul.

Czapik érsek éveiben illeszkedett be a Római Katolikus Hittudományi Akadémia és a nyolc katolikus középiskola a püspöki kar felügyeleti rendjébe. (1950-ben kezdték munkájukat.)

Czapik Gyula egyszer részt vett az Új Ember szokásos nagybőjti lelkigyakorlatán, annyiban, hogy ő mondta a vasárnapi misét és áldoztatta a résztvevőket. A mise a szerkesztőség nagy irodahelyiségében volt, amely erre az alkalomra kápolnává, majd reggeliző, agapé helyiséggé alakult át. Czapik arcán látszott, hogy otthon érzi magát újságírók, lapkiadói dolgozók között. Keserűre barázdált arcára hamarosan valami különös, múltba néző derű költözött. Az Új Ember jelen volt munkatársai között voltak régi kollégák, akik éppúgy a Nemzeti Újság vagy az Új Nemzedék munkatársai voltak, mint az érsek. Gyakran hangzott fel egy-egy „kolléga” felé fordulva „Emlékszik?” — s következett egy érdekes történet, amelyre az érsek jobban és pontosabban emlékezett, mint a tanúságra hívott. Annyira emlékezett, hogy még azt sem hibázta el, hogy Ijjas Antalt, ne Tóniként, amit nem szeretett, hanem Antiként szólítsa.

1949-ben megüresedett az Új Ember felelős kiadói tiszte, az érsek kijelölésére velem töltötték be. Ezzel látható munkahelyem is lett, mert névtelenül és ki felé láthatatlanul, akkor már, jól választott kiadóhivatali munkatársak segítségével megvalósítottam az Új Ember és a Vigilia nyereséges gazdasági egzisztenciáját, s megkezdtem a laptulajdonos Actio Catholicának is rendszeres összegek folyósítását.

Amikor 1951-ben megalakult az Állami Egyházügyi Hivatal, az érsek engem jelölt ki, mint a lap politikai összekötőjét, s megbízott a szerkesztőség politikai vezetésével is. Az így adódott ügyek közül valamelyiknek a megbeszelésére felkereshettem Mikszáth Kálmán téri pesti lakásán, ahol távoli terveimről is szó esett. Helyeslően vette tudomásul, hogy azt szeretném, hogy minden Új Ember és Vigilia dolgozó évente családjával együtt két heti ingyenes nyaralásban részesüljön. Ezt a célt el is értük. Tíz év sem telt el az érsek halála után, az Új Embernek saját üdülő háza volt előbb Balatonfüreden majd Mátrászentimrén.

*

Czapik Gyula roppant kötelességtudóan végezte egyházkormányzói funkcióit, amelyek legtöbb vasárnapját igénybe vették, az országos nyilvánosság előtt azonban ritkán mutatkozott. A Szent István Társulat közgyűlése és egy-egy békekongresszus voltak a kivételes alkalmak.

1952. május 6-án a Szent István Társulat közgyűlésén ismertette a loretói litánia keletkezésére és térhódítására vonatkozó tudományos kutatásainak eddigi eredményét, majd bemutatta az Aranykoszorú című, sok kiadást megélt, eddig ismeretlenségben levő imakönyv szerzőjét: özv. Apponyi Miklósné Pongrác Esztert.

A november 22-én tartott III. Magyar Békekongresszuson mondott nagy beszédében kijelentette: „Nem kell papnak lennie, és nem kell a nép lelkét úgy ismernie, ahogyan a pap ismeri ahhoz, hogy bárki megállapíthassa, hogy ez a haza és ennek minden polgára a békét kívánja és a béke megtartásáért áldozatokra is kész.”

1953. május 5-én a Szent István Társulatban Czapik beszámolt a magyar rituálé (szertartáskönyv) és az országos preorátor (előimádkozó könyv) előkészületeiről. A püspöki kar kérte fel az érseket a fenti munkák irányítására. Ismeretelésének legérdekesebb része volt, amikor az új magyar zsolnárdításokról szólt, s be is mutatta Sík Sándor két zsolnárdítását, amelyek közül az első a Vulgáta alapján tisztán költői indítékból készült, a második pedig már figyelembe vette az új latin fordítást, s a liturgikus szempontokat is.

A Béke-világtanácsban június 17-én mondott beszédében hangoztatta, hogy „az egyház lerontaná emberit természetét, nem fejezné ki a hívek vallását, levetkőzné hivatásának pásztori feladatát, ha nem érezné egyet hívei szándékával, akik fenn-
nen hirdetik: békét akarok.”

1954-ben, május 12-én a Szent István Társulat közgyűlésén Czapik érsek szemel-
vényeket mutatott be az egyház ötparancsolata történetét vizsgáló kutatásából.

1955. május 4-én volt a Szent István Társulat 100-ik közgyűlése. Ünnepi meg-
nyitójában az érsek emlékeztetett arra, hogy a társulat megalakulásának érlelő-
dése tulajdonképpen 1842-ben kezdődött Fogarassy Mihály nagyváradi kanonoknak
a pozsonyi országgyűlésen elmondott beszédével. Miután pedig felvázolta az 1855-
ben formálisan is megalakult társulat legfontosabb személyi és tárgyi eseményeit,
köszöntötte a jelenlegi vezetőséget, Réthly Antal és Pitroff Pál elnököket, Sár-
közi Pál és Zsigovits Béla alelnököket, Esty Miklóst, a társulat lelkes és önzetlen
delegált adminisztrátorát, Félegyházy József titkárt. . . Megnyitója után „Barabbás
és a két kálváriai lator” címmel részletes ismertettet Jézus szenvedéstörténetének
mellékeseményeit kutató és feltáró tanulmányából.

Riporter: 1955-ben Czapik érsek Helsinkibe utazott, Péter János református
püspök, későbbi külügyminiszterünk társaságában. Moszkvában megszakították út-
jukat, mert innen volt csatlakozásuk Helsinki felé. Czapik misézett is a Szent
Lajos templomban, amely a Kreml közelében van, Péter János ide is elkísérte,
de a kórházba is, mert az érsek később rosszul lett, orvosi vizsgálatra és segít-
ségre szorult. Mint később kiderült, halálos végű betegsége jelentkezett ekkor
először. Czapik szembefordult gyenge fizikumának ezzel a támadásával is, eluta-
zott Helsinkibe s felolvasta latin nyelvű beszédét az 1955. évi békevilágtalálko-
zón, amelyen 90 országból 2000 küldött és 500 megfigyelő, hírlaptudósító volt jelen:

„— Elnök Úr! Tisztelt kongresszus!

— Megtiszteltetésnek veszem a kongresszusra való meghívásomat és kiküldé-
tésemet, a lehetőséget, hogy itt felszólalhatok.

— Amikor itt megjelenek és szólok, mondandóimat két részre osztom. Az
első rész személyi vonatkozású, a második tárgyi.

— Hangsúlyozni szeretném, hogy hitemet valló keresztény, Egyházamnak és
fejének, a Pápának hűséges alattvalója és magyar hazámnak törvénytisztelő pol-
gára vagyok. Hozzájárul még ehhez egy érzelmi momentum, amelynek kiváltója a
kongresszus vendéglátó országához: Finnországhoz fűződő kapcsolatom.

— Magyar vagyok és a tudomány, valamint nemzeti hagyományaink szerint
a finnugor nyelvcsaládba tartozunk és így Finnországot nem mint idegent, hanem
mint rokont tiszteltem és üdvözlöm.

— Ami pedig a felszólalásomnak tárgyi részét illeti, röviden összefoglalhatom:
békét akarok a földkerekségen.

— Békét akarok az emberi jog alapján! A természet több vágyat oltott bele
az emberbe. E vágyak közül az egyik sokszor küzdelembe kényszeríti az embert,
de a küzdelemben az a remény erősíti, hogy utána nyugalma lesz és a béke
napjait élvezheti. Ezt a békevágyat nem lehet megfojtani és nem lehet kiirtani,
mert az, amíg emberi természet lesz és amíg áll a föld, annak minden táján
ott szunnyad a becsületes emberek lelkében és csak alkalmat kapjon, fölszítódik,
mint a parázs a levegő hatására.

— És itt a parázs hasonlatánál maradok. Ha több parázsszem kerül egymás
mellé, nagyobb hőt fejtenek ki és jobban izzanak. Ha ezer és millió ember fog
kezet a békevágyban, lelkük parazsa nagyobb, erőt adóbb lesz. Azt pedig senki sem
tagadhatja, hogy széles e világban millió és százmillió ember érez így, ezek vágyai
izzásának lángja odairja az egész világ égboltjára: békét akarunk!

— Békét akarok, mert keresztény vagyok! A természetes ember említett bé-
keszeretetét a kereszténység magasabbra emelte föl. Üdvösségünk történetében már
a jászol fölött is felcsendül a békeséget hirdető angyali ének és a beteljesedésnek
hűsvét napján ugyancsak az első köszöntés a „Béke veletek!” kívánsága.

— Ugyanígy van a lélek kereszténységének kezdetén és a földi élet végén.
A keresztkúttól e szavakkal bocsátja el a hit az új keresztényt: „Menj békében
és az Úr legyen veled!” A sír széléről ugyancsak ezzel a fohással búcsúzik el a
hit a földi pályáját bevezetett társától, amellyel örök nyugalmat, tehát örök bé-
keséget kíván neki.

— A kereszténység békét hirdet és követel, ámde nem a pacifizmus defetista, rossz értelmű méretében. Erkölcstana nem veti el abszolúte a háborút, de azt csak igazságos esetekben, mint a legvégső eszközt, ismeri el és akkor is erkölcsi keretek közé szorítja.

— Ez az állásfoglalás ma különösen aktuális. Tessék leülni a tárgyalóasztalhoz és ott bebizonyítani az igaz jogot, érvényesíteni a méltányosságot és az emberies megértést. Akit a jog, a méltányosság és emberies megértés nem győz meg, az emberi közösségből önmaga rekesztette ki magát.

— A keresztény morális további követelménye, hogy a háború által ne szenvedjenek az attól távol álló ártatlanok. Konkrétan: semmi körülmények között se vétessenek használatba a hidrogénbombák, az atomfegyverek, általában a tömegpusztító eszközök. A keresztény morális nemcsak az isteni parancs negatív részét hirdeti, mondván: Ne ölj! — de ennek pozitív oldalát is hangsúlyozza, mely szerint az emberi életet védeni és megtartani kötelességünk.

— Végül: békét akarok, mert magyar vagyok! Az én hazám népe immár két világrengés távlatából, nem romantikus lélekkel emlékezik a háborúról. Kétszer szenvedte át az anyagi és erkölcsi pusztulások rémét. Érthető, hogy irtózik minden következő háborútól. Mi tapasztalásból tudjuk, hogy azok a bombák, ágyugolyók, pusztító támadások, melyek rajtunk végigviharzottak, bizony nem nézték, vajon Istennek temploma, kultúrájának csarnoka, avagy családi boldogságnak fészke, melyet romba döntének. A magyar haza népe tudja, hogy az esetetek halálhörögénél is van borzalmasabb, és ez az édesanyák síkolya, az özvegyek és árvák sírása.

— A magyar nép országának rombadőlte után nem állott ki a világ országújtára és nem nyújtotta kéregetve kezét alamizsnáért. A magyar nép talpra állott, elhordta a romokat, hozzákezdett az újjáépítés erőfeszítést és áldozatot kívánó munkájához. Alkotmányába iktatta a vallás és lelkiismeret szabadságát; kiterjesztette a társadalom biztosítását és iparkodott a nehéz körülmények között is jobb, szociálisabb helyzetet teremteni. És mindezt nem alkalomszerűen, hanem előre kidolgozott gondos tervek szerint tette. Ebben a tagadhatatlanul páratlan munkában mindenki összefogott, a kormánytól kezdve a kezét és eszét használni tudó minden becsületes polgárig.

— Ebben a helyzetben mindenki beláthatja, hogy a magyar nép nem akar háborút, hanem igenis békét követel!

— Ebben a szellemben Isten áldását kérem a Béke-világtanács eredményes munkájára!"

Riporter: Egerben, az érseki palotában, Csontos Barna érseki irodaigazgató ismertetett meg Aquina nővérrel, aki Czapik érsek gondozója, ápolója volt 1939-től 1956-ig s azóta is az érsekség szolgálatában áll. Most már búcsúzik, 78 éves, visszamegy a falujába, Mezőkövesdre. Polgári nevén Bán Máriaának hívják. Csontos Barna elkísér a kriptába, hogy egy fohászt mondhassak Czapik érsekért, s elődjéért, Brezanóczy Pálért, aztán abban a szobában találkoznak ismét, ahol Brezanóczy „ómamánál” voltam utoljára, mert ő itt lakott s itt szenvedett, az után a nagy boldogság után, hogy gyengéd fiával lakhatott, de meg kellett érnie büszkeségének, érsekfianak halálát. Aquina odaül, ahol akkor én ültem, nekem pedig oda kínál helyet, ahol akkor ómama ült; persze, semmit sem sejt az emlékezésből, amely most megébredt bennem, arról a szép óráról, amelyet egy kedves, művelt, derűs öreg hölgy társaságában tölthettem. Mostani beszélgetésünk hosszú és természetes. Másfél óráig is eltart, elvégre 17 évet töltött az érsek személyes szolgálatában. Nem csinállok jegyzeteket, egy-egy nevet írok fel, mert ezekre nem vonatkozik az öreg újságíró rosta-elve: csak az az igazán érdekes minden beszélgetésből, amit az ember meg tud őrizni magában — hazáig vagy a szerkesztőségig. Emlékezetből, otthon, a szállodai szobában írt jegyzetek alapján mondatom el most Aquinával legfontosabb élményeit...

Aquina nővér: 1939-ben, amikor már püspök volt, a Migazzi kastélyban, az öreg papok otthonában ismertem meg... Ott voltam beosztásban... A főnöknő engedélyével kettőnket szerzett el Veszprémbe... Mariettát a konyhába, engem meg maga mellé, mindenestül ápolónőnek... Marietta észrevette, hogy a püspök közben-közben kekszket rág, „no, mondta aztán nekem, diétás gazdánk lesz”. Az én felvételi vizsgám abból állt, hogy steril injekciós tűt hozatott velem, felhúzta

sovány kezefején a bőrt s átszúratta velem: „Na, nem bántotta a csontomat, jöhet, kinzórnak”, mondta. A háza táján humoros, kedves ember volt, aki azonban nem ismerte, az morcosnak, keserűnek látta... Cukorbaja volt, mindennap többször is inzulint kellett adnom neki... Aztán veseköve lett, sok szenvedéssel... Nem tudni miért, az operáció után is voltak vesével kapcsolatos panaszai... De nem volt ágyban betegeskedő természet... Félig-meddig maga is gyógyította magát... Sokat tudott az orvostudományból... Ha beteg is volt, s valamit intézni kellett, egy injekció és ment az ügyet elintézni... Bérálásokról a szertartás után rögtön hazajött... hogy ne savanyítsa diétás önmegtartóztatásával mások jökedvét... Autóbaleset is érte egyszer Jutasnál... Hat hétig feküdt vízszintes homokzsákon, azután mankós fűzöt hordott... Egy gerincsgolyója megrepedt, a másik meg eltört... És igen sokat tubakolt... Nem tudom, hol és mikor szokott rá... Amikor Helsinkiből hazajött, már súlyos beteg volt... Hogy milyen imát szeretett?... A rózsafüzért... Helsinkit után már ritkán ment az íróasztalaihoz... Négy is volt neki... Az első a hivatalos... a második, a harmadik a tudományos... a negyedik álló íróasztal, ott folytatta a munkát, ha már a sok ülve-írásban elzibbadt a lába... A kórházba is elkísértem... Segédkeztem ügyelettartásban betegágya mellett... A Széher úton a betegszobájában ágyával szemben kellett felüggeszteni a keresztet, hogy mindig lássa, s kezeügyébe készíteni a rózsafüzért, hogy bármikor kézbe vehesse és morzsolhassa... Ott voltam mellette az operáció után is, akkor is, amikor meghalt... Mindkét karjába infúzió volt bekötve... — Aztán egyszer csak csuklott... Az orvos kikapcsolta az infúziót... Aztán megint csuklott... Eddig úgy látszott, mintha aludnék... Ekkor kinyitotta a szemét... a feszületre nézett... S lehunyta... Nem volt agóniája... ilyen csendes, szép halála volt...

Riporter: Egerben hallottam, hogy kórházba vonulása előtt, nagycsütörtökön, még elvégezte funkcióit s azt mondotta a ceremóniáriusának: „Szépen öltöztessen, Jóska, mert utoljára öltöztet”. Természetes, hogy utánajártam ennek a hírnek. Írtam a volt ceremóniáriusnak, aki Tóth József dr. jászkicséri plébános, s a következő választ kaptam tőle:

Tóth József dr. levele: 1956. március 29-én, nagycsütörtökön én öltöztettem az érseki stallumban akkor főpásztorunkat, néhai Czapik Gyulát. A kispapok hozták az oltárról a liturgikus ruhákat, én pedig azokat segítettem feladni. Az alba szép ráncba szedéséhez kissé oldalt szokott fordulni, hogy nekem hátulról, féltérde ereszkedve, jól sikerüljön a ráncok kiformalása. Amikor ezt végeztem, akkor mondta a kérdezett kijelentést a következő formában: „No, Jóska, utoljára!” Érte'me valóban az volt, én is így értettem, hogy öltöztessen fel szépen utoljára. Nem tegezett, akkor sem, máskor sem. Viszont azok közé sorolt, akiket szeretetével és tiszteletével kitüntetett.

Érseki szertartásmester voltam egész érseksége alatt. Mikor 1943. június 28-án Egerbe jött, akkor még lelkiigazgató is voltam. Aztán erre a tisztre elhozta Veszprémből Román János jezsuita atyát, engem pedig meghagyott ceremóniáriusnak és teológiai tanárnak. Mint érseki ceremóniáriusnak volt a tisztségem az asszisztencia irányítása, maga az öltöztetés, illetve a végén, a liturgikus ruhák levetésénél a segédkezés.

Vele kapcsolatos élményeim közül hirtelenében még egyet szeretnék elmondani, éppen utolsó egri napjaiból: Két nappal az említett nagycsütörtöki szertartás után hívat, 1956. március 31-én, nagyszombaton a déli órákban, s megbízást ad, hogy másnap délig, azaz húsvétvasárnap délig következő körlevele számára valami liturgikus vonatkozásban adjam meg a szakvéleményt. „De Érsek Atya, ez teljesen lehetetlenség”. S azután sorolom, hogy ebéd után asszisztencia-próba másnapra, délután 5-kor feltámadási szertartás az angolkisasszonyok volt kápolnájában, ahol templomigazgató is voltam. 6-kor feltámadási szertartás a főszékesegyházban, vacsora után a vasárnapi két prédikációmra kellett készülni (a főszékesegyházi 8 és 9 óras miséknek voltam a prédikátora), a 10 óras volt a püspöki mise, amelyet azonban nem Czapik mondott. „Ilyen elfoglaltság mellett, tessék mondani, mikor van időm ahhoz, hogy a kért szakvéleményt, lelkiismeretes utánjárás után elkészítsem?” Ekkor az érsek azt mondta: „Tudom, Jóska, hogy nincs ideje. De mégis kérem, csinálja meg, hogy Pestre utazásom előtt (április 2-án, hétfőn ment is a kórházba) elolvashassam. Tudja, talán ez az utolsó kéré-

sem magához. (Nem szeretett ugyanis semmit sem a neve alatt kiadni, mielőtt szakértővel át nem nézette.) Még csak ennyit fűzök hozzá: este 9-kor hozzáfogtam a munkához, mire legépeltem a szakjelentést, már éjfél is elmúlt. Amikor déli háromnegyed 12-kor átnyújtottam neki, megindultan mondta: „Nagyon köszönöm”. Az én szememben is könny csillogott. Ez volt az utolsó találkozásom vele.

Riporter: Elmondtam, tanúk, és írók szavaival, hogyan élt és halt Czapik Gyula egri érsek, amíg „történelem lett”.

MEDVIGY MIHÁLY

KORUNK KÉPZŐMŰVÉSZETÉNEK MŰZEUMA A VATIKÁNBAN*

A modern művészet VI. Pál pápával robbant be a Vatikánba. A posztimpreszszionista irányok, mint az expresszionizmus, a szürrealizmus, a szimbolizmus, az absztrakt, nonfiguratív vagy neoprimitív festészet, előzőleg hasztalan törekedtek volna vatikáni nyilvánosságra akár az ottani szent cselekmények színhelyein, akár a pápai palota termeiben. Azóta viszont jelentős fordulat köszöntött be. Elég csak végigéltálnunk a Szent Péter-templom nagy előcsarnokán, ahonnet a bazilika öt bronzkapuja nyílik, és máris tapasztaljuk. A középső természetesen ma is *Filarete* műve a XV. századból. Egykor a régi Szent Péter-templomot szolgálta. A tőle jobbra látható kettő még az egyházi törvénykönyvben, az 1279. kánonban szentesített, hagyományoszerű, tartózkodó ízlésre vall: „a hét szentség kapuja” *Venanzio Crocettitól* és a „szent kapu” bibliai jelenetei *Vico Consortitól*. A két baloldali kapu azonban már a tények útján, a szuverén pápai akarat erejével vág elébe a jogalkotásnak, és eléggé meg is hökkentheti a gyanútlan szemlélőt: „a halál kapuja” *Giacomo Manzú* műve (1964-ből), de még inkább az 1977-re elkészült legújabb kapu szárnyai, *Luciano Minguzzi* alkotásai az emberi kegyetlenség megdöbbentő ábrázolásaival és a torzképszerűen stilizált pápa- és püspökfejekkel.

Benn a bazilikában Szent Péter XIII. századi, *Arnolfo da Cambiónak* tulajdonított híres bronzszobra előtt *Bernini* oltármennyezetének szomszédságában már nem a megszokott hagyományos gyertyatartók emelkednek, hanem az *Egidio Guaroli*-féle modernekek. A bazilikán kívül, a déli udvaron áll Vatikán Állam legifjabb épülete, egy igen-igen korszerű alkotás, a tizenkétezer személyt befogadó vasbeton kihallgatási csarnok. 1971-ben avatták fel. Ugyanaz a *Pier-Luigi Nervi* tervezte, aki az olasz főváros két új sportpalotájával is megörökítette a nevét. A kihallgatási csarnok mennyezete óriás kagylóként borul a hullámozó tengerhez hasonlatos padló fölébe. A két nonfiguratív színesablak a magyar *Tóth Imre* — Amerigo Tot — műve; a hatalmas dobogót pedig, ahol az elmúlt években még *Raffaello* nagy Feltámadás-kárpitját láthattuk, most csaknem egész szélességében *Pericle Fazzininak* 1978-ban odahelyezett szoborcsoportja ékesíti, a megdicsőült Krisztus stilizált alakja, amint egy bronz erdő fái fölött lebeg.

De hadd említsünk még egy korszerű és célszerű építészeti alkotást a Vatikánban. A régi képtár XI. Pius pápa idejéből való újreneszánsz palotája mögött húzódik meg az egykori lateráni gyűjteményeket befogadó igénytelen külsejű vasbeton építmény. Még XXIII. János hozatta át 1963-ban a lateráni palotából a turistáktól ott csak gyéren látogatott három jelentős múzeum kincseit: XVI. Gergely pápa „profán múzeumát” (az ókori római szobrászat és építészeti emlékeit), továbbá IX. Pius „keresztény múzeumát” (katakombai domborművekkel és ókeresztény sírládákkal), végül XI. Pius párját ritkító vallás-néprajzi gyűjteményét, amelyet annak idején a nagynevű *Wilhelm Schmidt* bécsi egyetemi tanár rendezett († 1954). Az elhelyezésükre szolgáló épület a három *Passarelli* építész-mérnök-fivér, *Vincenzo*, *Fausto* és *Lucio* tervei szerint készült. 1970-ben nyílt meg, 1975-ben pedig megkapta a

* A szerzőnek *Rómát látni* címu készülő könyvéből.